

Nr 143

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reviderade tim- och kursplaner för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan; given Stockholms slott den 14 augusti 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Ingvar Carlsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av ett betänkande från skolöverstyrelsen läggs i propositionen fram förslag om reviderade tim- och kursplaner för de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan samt för den byggtekniska grenen på den tvååriga tekniska linjen. Förslaget syftar till att förenkla linjernas studieorganisation och göra utbildningen mer yrkesinriktad. Grendelningen på den sociala och den ekonomiska linjen föreslås upphöra liksom grendelningen på den tekniska linjens byggtekniska gren. Ett system med obligatoriskt tillval föreslås bli infört på den ekonomiska och sociala linjen, dvs. i princip samma anordning som skall finnas på de linjer i gymnasieskolan som motsvarar nuvarande yrkesskola. Förslaget innebär inte någon förändring av målet för utbildningen vid nämnda linjer. Det bygger på erfarenheter från den tid som gått sedan beslutet fattades om fackskolereformen och innebär en anpassning till övriga linjer i gymnasieskolan.

*Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 14 augusti
1970.*

N ä r v a r a n d e :

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för utbildningsdepartementet, statsrådet Carlsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *reviderade tim- och kursplaner för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan* och anför.

1. Inledning

På grundval av prop. 1964: 171 angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. fattades vid 1964 års riksdag (SäU höstsessionen, rskr 407) beslut om att en tvåårig kommunal gymnasial skola, benämnd fackskola skulle upprättas. I propositionen framhöll dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vikten av skolväsendets fortlöpande förnyelse och anpassning till efter hand ändrade förutsättningar.

I november 1968 beslöt skolöverstyrelsen att utse en arbetsgrupp med uppgift att leda det fortlöpande läroplansarbetet för de linjer i gymnasieskolan som motsvarar nuvarande gymnasium och fackskola. Beslutet innebar att den formella organisationen fastställdes för ett arbete som inletts redan i och med introduktionen av det nya gymnasiet och fackskolan.

För de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjernas del (fackskolan) har skolöverstyrelsen ägnat särskild uppmärksamhet åt de organisatoriska problemen. Orsaken till detta är bl. a. att det i den allmänna debatten liksom i skrivelser till skolöverstyrelsen påpekats svårigheten att tillfredsställa elevernas val av de tillvalsämnen och grenar som linjerna erbjuder.

För att få en närmare bild av de organisatoriska problemen, särskilt på de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan, har skolöverstyrelsen bl. a. granskat det statistiska material, som föreligger i skolornas organisationsrapporter. Vissa statistiska undersökningar, bl. a. en undersökning som utförts av arbetsmarknadsstyrelsen i samarbete med statistiska centralbyrån har också legat till grund för arbetet.

Huvudvikten i de lokala undersökningar skolöverstyrelsen låtit utföra har lagts vid de s. k. läroplansanalysgrupperna. Sådana grupper har arbetat vid fyra olika fackskolenheter. Vid Carlforsska skolan i Västerås har den ekonomiska linjens huvudämnen närmare granskats, vid Zimmermanska skolan i Västerås den tekniska linjens ämnen — särskilt med hänsyn till elteknisk och kemiteknisk gren — samt vid Älvkulle gymnasiet i Karlstad den maskintekniska grenens ämnen. Arbetet påbörjades höstterminen 1967 vid de nämnda skolorna och under våren 1968 engagerades även Kanalskolan i Skellefteå, där den sociala linjens problem undersöktes. I huvudsak har det varit fråga om en analys av sådana ämnen som kunnat sägas ha en central ställning på resp. utbildningslinje.

För att kartlägga sambandet mellan den nuvarande organisationen och arbetsmarknaden har skolöverstyrelsen låtit utföra en avnämmandeundersökning angående elever från de tvååriga ekonomiska och tekniska linjerna i gymnasieskolan. Syftet med undersökningen, som endast till en del är slutförd, har varit att undersöka utbildningsintressen hos olika avnämmanderepresentanter. Skolöverstyrelsen har inte endast låtit företaga en s. k. förväntansanalys utan även vänt sig till eleven och granskat dennes upplevelser av den utbildning han fått.

Skolöverstyrelsen har den 3 december 1969 i betänkandet Förslag till reviderad läroplan för fackskolan till Kungl. Maj:t överlämnat redogörelse för översyns-

arbetet och därpå grundade förslag angående reviderade tim- och kursplaner för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan.

Yttranden över skolöverstyrelsens förslag har avgetts av länskolnämnderna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Jönköpings, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Västernorrlands och Norrbottens län, vilka länskolnämnder hört ett antal kommuner, lärarhögskolorna i Göteborg, Linköping, Malmö, Stockholm, Umeå och Uppsala, överbefälhavaren — efter hörande av försvarsgrensheferna, försvarets skolnämnd, socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, rikspolisstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, universitetskanslersämbetet — efter hörande av ett antal underställda lärosäten, Musikaliska akademins styrelse, Koreografiska institutet vid Musikaliska akademien, samarbetsnämnden för socialhögskolorna, statens läroboksnämnd, yrkesutbildningsberedningen, utredningen rörande lärarnas arbetsförhållanden, utredningen rörande social- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet, kompetensutredningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet samt — i gemensamt yttrande — Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges industriförbund, Handelsn arbetsgivareorganisation, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Svenska Fackingenjörers Riksförbund, Folkbildningsförbundet, Föreningen Svenska Skolproducenter, Föreningen lärare i samhällskunskap, Föreningen lärare i företagsekonomi, Riksföreningen för lärare i moderna språk, Riksförbundet Hem och Skola, Föreningen Dramatisk Verksamhet, Historielärarnas förening, Biologilärarnas förening, Riksförbundet Landsbygdens Folk (RLF), Sveriges folkhögskolelevers förbund, Centerns ungdomsförbund, Moderata ungdomsförbundet samt Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.

I fortsättningen använder jag som regel beteckningen de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan för den nuvarande fackskolan.

I det följande lämnas en kort redogörelse för betänkandet samt avgivna yttranden. I fråga om många av skolöverstyrelsens förslag erfordras inte beslut av riksdagen. För överblickens och sammanhangets skull lämnas emellertid även för vissa av dessa förslag en kortfattad redovisning.

2. Nuvarande organisation

Gällande läroplan för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan upptar dels en kärna av gemensamma ämnen, dels ytterligare ett antal ämnen som karakteriserar de skilda linjerna och grenarna inom varje årskurs.

Den gemensamma kärnan är störst i årskurs 1. Årskurs 2 präglas däremot av för resp. linje och gren specifika ämnen. Genom denna konstruktion av läroplanen var det tänkt att den enskilde eleven skulle erbjudas möjligheter att välja en egen studieväg. Det val eleven träffade i årskurs 1 skulle inte vara helt bestämmande för studievägen i årskurs 2. Byte mellan social och ekonomisk linje skulle kunna bli möjlig vid övergången till årskurs 2, liksom byte av gren inom den sociala linjen. Inom den tekniska linjen blev däremot möjligheterna mer begränsade att ändra studieinriktning.

Enligt nuvarande läroplan kan eleverna i årskurs 1 på den *sociala linjen* antingen välja en språklig (Sp) eller en naturvetenskaplig (Na) gren. Grenskiljande ämnen läses under sammanlagt sju veckotimmar. I årskurs 2 tillkommer två grenar, den konsumtionsekonomiska (Kek) och den samhällsvetenskapliga (Sh). Grenskiljande ämnen läses under sammanlagt åtta veckotimmar.

Den *ekonomiska linjen* är inte grendelad i årskurs 1. I andra årskursen kan eleverna välja mellan fyra grenar, den ekonomisk-språkliga (Esp), den kamerala (Ka), den distributiva (Di) och den administrativa (Ad) grenen. Grenskiljande ämnen läses under sex veckotimmar.

Genom läroplanens system med ett *fritt tillval* av ämnen på den sociala och den ekonomiska linjen var det tänkt att eleven inom ramen för linjens totala studieprogram skulle kunna tillfredsställa sin personliga intresseinriktning. Tillvalet av ämnen fick ske i ämnesgrupper så att det i regel till ämnesuppsättningen skulle läggas ämne från annan gren.

På den *tekniska linjen* kan eleverna välja mellan fyra grenar, den maskintekniska (M), den eltekniska (El), den kemitekniska (K) och den byggtekniska (B) grenen. I årskurs 2 delas den byggtekniska grenen i en anläggningsteknisk (Ba) och en husbyggnadsteknisk (Bh) gren och den eltekniska grenen delas i en elkraftteknisk (Elk) och en teleteknisk (Elt) gren.

3. Skolöverstyrelsens undersökningar

3.1 Organisationsanalysen

Skolöverstyrelsen erinrar om att det statistiska material som föreligger i skolornas organisationsrapporter inte exakt speglar hur eleverna rangordnat de olika valalternativen. Skolstadgans bestämmelse om lägst åtta elever som villkor för att undervisning på viss gren eller i visst tillvalsämne skall få påbörjas har ofta resulterat i att en elevs förstahandsval inte kunnat tillgodoses eftersom elevunderlaget på många orter varit för litet.

Hur den sociala linjens elever under läsåren 1967/68 och 1968/69 fördelats mellan linjens grenar framgår av följande sammanställning, grundad på organisationsrapporterna.

Åk	Läsår	Antal elever					Procentuell andel			
		Sp	Na	Sh	Kek	S:a	Sp	Na	Sh	Kek
1	1967/68	2 445	3 137	—	—	5 582	43,8	56,2	—	—
	1968/69	3 778	4 324	—	—	8 102	46,6	53,4	—	—
2	1967/68	1 249	1 420	863	0	3 532	35,4	40,2	24,4	0
	1968/69	1 759	2 391	1 153	0	5 303	33,2	45,1	21,7	0

Den konsumtionsekonomiska grenen har under dessa båda läsår inte inrättats i någon kommun i landet. Den har inte heller tidigare rönt något intresse från eleverna. Enligt skolöverstyrelsen har endast något tiotal elever sammanlagt genomgått grenen. Under 1968/69 kunde samtliga kommuner med social linje organisera både språklig och naturvetenskaplig gren. I andra årskursen hade alla kommuner med social linje upprättat den naturvetenskapliga grenen. En kommun saknade språklig gren och åtta kommuner samhällsvetenskaplig gren. I sex fall hade språklig gren och i två fall samhällsvetenskaplig gren anordnats med färre elever än åtta.

Hur det fria tillvalet på den sociala linjen utfallit för eleverna läsåren 1967/68 och 1968/69 framgår av följande översikt.

Ämne	Antal elever		Procentuell andel	
	Åk 1 67/68	Åk 2 68/69	Åk 1 67/68	Åk 2 68/69
B-tyska, allmän kurs ¹	1 030	790	32,8	22,3
» , särskild kurs ¹	867	750	27,6	21,2
B-franska, allmän kurs ¹	123	95	3,9	2,7
» , särskild kurs ¹	154	143	4,9	4,0
C-tyska ¹	192	150	6,1	4,2
C-franska ¹	151	148	4,8	4,2
Matematik, allmän kurs ²	1 061	799	43,4	27,4
» , särskild kurs ²	617	627	25,2	21,5
Maskinskrivning, 1 vte	—	157	—	3,0
» , 2 vtr	—	1 304	—	24,6
» , 3 vtr	804	819	14,4	15,5
Hushållsteknik	14	87	0,2	1,6
Trafik- och motorkunskap	—	613	—	11,6
Musik, 3 vtr	0	—	0	—
» , 2 vtr	—	896	—	16,9
Teckning, 3 vtr	121	—	2,2	—
» , 2 vtr	—	2 380	—	44,9
Trä- och metallslöjd	4	8	0,1	0,2
Textilslöjd	411	698	7,3	13,2
Dramatik	34	3	0,6	3

¹ Endast elever från Na och Sh medräknade.

² Endast elever från Sp och Sh medräknade.

³ Har ej medtagits då statistiska centralbyråns statistik ej skiljer elever med ämnet som fritt tillval från elever med ämnet som estetisk specialisering.

Sammanlagt läste 88,9 % av eleverna i årskurs 1 och 72,3 % av eleverna i årskurs 2 minst ett främmande språk utöver engelska och matematik lästes av 86,3 % av eleverna i årskurs 1 och 72,0 % av eleverna i årskurs 2.

På den *ekonomiska linjen* har eleverna i årskurs 2 under läsåren 1967/68 och 1968/69 fördelat sig mellan linjens fyra grenar enligt följande sammanställning.

Läsår	Antal elever					Procentuell andel			
	Esp	Ka	Di	Ad	S:a	Esp	Ka	Di	Ad
1967/68	844	739	693	80	2 356	35,8	31,4	29,4	3,4
1968/69	821	917	972	108	2 818	29,1	32,6	34,5	3,8

Den administrativa grenen har rönt minst intresse. Läsåret 1967/68 fanns den inrättad enbart vid åtta skolenheter och under 1968/69 vid endast nio av de 71 skolenheter som då hade årskurs 2 av den ekonomiska linjen. Av de 36 skolenheter som läsåret 1968/69 endast hade en klass eller mindre av årskurs 2 hade tolv denna klass delad på tre grenar och 20 på två grenar. Vid fyra skolenheter fanns endast en gren.

Hur det fria tillvalet utfallit för de elever som höstterminen 1967 påbörjade sina studier i årskurs 1 av den ekonomiska linjen framgår av följande sammanställning.

Ämne för fritt tillval	Antal elever		Procentuell andel	
	Åk 1 67/68	Åk 2 68/69	Åk 1 67/68	Åk 2 68/69
B-tyska, allmän kurs	1 164	782	37,0	27,8
» , särskild kurs	716	512	22,7	18,2
B-franska, allmän kurs	75	35	2,4	1,2
» , särskild kurs	93	94	2,9	3,3
C-tyska	436	340	13,8	12,1
C-franska	235	96	7,5	3,4
Psykologi	—	751	—	26,7
Konsumentkunskap	496	341	15,8	12,1
Matematik/stenografi	1 186	1 290	37,8	45,8
Kontorsteknik	1 577	270	50,1	9,6
Maskinskrivning, 2 vtr	—	1 104 ¹	—	39,2 ¹
Engelsk stenografi	—	24	—	0,9
Trafik- och motorkunskap	—	246	—	8,7
Musik, 1 vte	—	9	—	0,3
» , 2 vtr	40	78	1,3	2,8
Teckning, 1 vte	—	74	—	2,6
» , 2 vtr	482	346	15,3	12,3

¹ Maskinskrivning kan dessutom läsas under tre veckotimmar som obligatoriskt ämne (alternativt till matematik/stenografi). 1 252 elever hade maskinskrivning som obligatoriskt ämne, varför sammanlagt 2 356 elever, dvs. 87,2 % deltog i maskinskrivningsundervisningen i åk 2.

Av sammanställningen framgår att en majoritet av eleverna valt att läsa ett andra språk. I årskurs 1 lästes sammanlagt matematik av 89,1 % och stenografi av 48,6 %. Till årskurs 2 1968/69 släppte åtskilliga elever dessa ämnen. Matematik

lästes därför endast av 72,5 % och stenografi av 28,9 % av eleverna. I stället föredrog många maskinskrivning tre veckotimmar.

Slutsatser

Skolöverstyrelsen konstaterar att de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan i princip erbjuder sina elever betydligt fler valmöjligheter än de linjer som motsvarar nuvarande gymnasium trots att de tvååriga linjerna avses ta emot ett betydligt lägre antal elever. Av landets gymnasierregioner har ca 50 mindre än 700 16-åringar. Med det av riksdagen för 1970 angivna riktmärket — 20 % av 16-åringar till de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan — får dessa regioner mindre än 150 elever i linjernas första årskurs. Skolöverstyrelsen hävdar att de ekonomiska, sociala och tekniska linjerna mot denna bakgrund i realiteten erbjuder mer begränsade möjligheter att tillgodose elevernas val än de linjer som motsvarar nuvarande gymnasium. Svårigheterna har enligt skolöverstyrelsen blivit särskilt markanta på den ekonomiska linjen som i allmänhet haft ett mycket lågt elevantal. Flertalet gymnasierregioner har således endast haft en intagningsklass av den ekonomiska linjen. Under läsåret 1968/69 hade 48 av de sammanlagt 92 skolenheterna med ekonomisk linje högst en intagningsklass i årskurs 1. Endast fyra skolenheter hade mer än två klasser. Skolöverstyrelsen framhåller att vid så låga elevantal kan relativt små förskjutningar i elevernas val medföra att skolans grenorganisation varierar från år till år med svårigheter att organisera fasta lärartjänster i grenarnas specialämnena samt i vissa av ämnena i det fria tillvalet. Skolöverstyrelsen hävdar att en förenklad organisation skulle medföra såväl fastare organisation av skolenheterna som ekonomiska vinster. Från elevens synpunkt skulle organisationen dessutom bli lättare att överblicka samtidigt som det skulle bli sannolikare att deras val av specialisering kunde tillgodoses.

Skolöverstyrelsen erinrar om att de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i sin ursprungliga konstruktion speglade skolberedningens förslag till läroplan för grundskolan. Linjerna med sina bredare möjligheter att ta emot elever skulle göra det möjligt för grundskolans elever att oavsett tillval på högstadiet fortsätta studierna på gymnasialt stadium. Det var därför naturligt för fackskoleutredningen att åstadkomma en sådan konstruktion av läroplanen som inte uteslöt någon intressevariant på högstadiet. När utvecklingen av grundskolan gått i riktning mot ett dominerande tillval inom ramen för de enbokstaviga linjerna i årskurs 9 enligt 1962 års läroplan är det enligt skolöverstyrelsen helt konsekvent att de många valmöjligheter här aktuella linjer presenterat inte utnyttjats i större grad av eleverna. Den nya konstruktion högstadiet fått enligt 1969 års läroplan minskar ytterligare motiveringen för den starka splittring dessa linjers timplaner f. n. uppvisar.

3.2 Arbetsmarknadsstyrelsens undersökning av fackskolungdomens arbetsmarknads- och utbildningssituation

Arbetsmarknadsstyrelsen har gjort en undersökning av fackskolungdomens arbetsmarknads- och utbildningssituation. Undersökningen har hittills resulterat i två redogörelser för situationen för de elever som lämnade fackskolan efter genomgång av årskurs 2 vårterminen 1966, dels ca sex månader efter skolans slut (AMS: Arbetsmarknadsinformation Y 2/1967), dels ca 16 månader efter skolans slut (Y 5/1968).

3.2.1 Social linje

Vid undersökningstillfället i oktober 1967 hade 342 av de tillfrågade 719 elever som genomgått den sociala linjen vårterminen 1966 anställning. Deras anställningar fördelade sig mellan olika yrkesgrupper enligt följande sammanställning.

Yrkesgrupp	% av elever från gren			
	Spr	Na	Sh	Alla
Vårdyrken	1	34	29	26
Kontorsyrken	40	16	19	23
Transportyrken	11	4	6	6
Serviceyrken	26	17	20	20

Skolöverstyrelsen har endast redovisat de mest frekventa yrkesgrupperna. 203 av dem som 1966 gått ut den sociala linjen befann sig vid undersökningstillfället under yrkesutbildning (28 %). Pågående yrkesutbildning var särskilt vanlig bland dem som genomgått den naturvetenskapliga grenen (35 %) och den samhällsvetenskapliga grenen (25 %). Drygt hälften av de under yrkesutbildning varande f. d. eleverna på den naturvetenskapliga grenen utbildade sig inom vårdyrkessektorn. Till yrken inom samma sektor utbildade sig ca en tredjedel av de nämnda eleverna från den samhällsvetenskapliga grenen.

3.2.2 Ekonomisk linje

Av de 485 personer som 1966 genomgått den ekonomiska linjen hade 370 anställning vid undersökningstillfället. Av dem som hade anställning hade merparten (79 %) denna inom kontorsyrkessektorn, medan övriga var spridda över en lång rad skiftande yrken. Sambandet mellan grentillhörighet i årskurs 2 och yrkestillhörigheten framgår av följande sammanställning.

Yrkesgrupp	% av de anställda som genomgått gren				
	Esp	Ka	Di	Ad	Alla
Redovisnings- och kassaarbete	4	18	15	5	10
Sekreterare, maskinskrivare	24	4			12
Banktjänsteman	5	16	18	5	10
Ej spec. kontorsarbete	60	49	54	78	58

Under yrkesutbildning befann sig vid undersökningstillfället endast 12 av de 485 elever som genomgått den ekonomiska linjen.

3.2.3 Slutsatser

Skolöverstyrelsen framhåller att några mer långtgående slutsatser av liknande undersökningar inte kan dras förrän de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna fått en större utbredning, blivit mer kända på arbetsmarknaden och förrän linjernas kompetensvärde fastställts och hunnit slå igenom.

Ett samband på den sociala linjen mellan genomgången språklig gren och anställning i kontorsyrken anser sig emellertid skolöverstyrelsen kunna konstatera, liksom att vårdyrkena drar till sig elever från de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga grenarna. Överstyrelsen pekar även på hur påfallande likartad yrkesfördelningen är mellan elever från de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga grenarna.

Beträffande den ekonomiska linjen pekar skolöverstyrelsen på att en avgjord majoritet fått anställning inom kontorsyrkessektorn. Vidare pekar skolöverstyrelsen på att andelen av dem som erhållit anställning inom allmänt kontorsarbete är påfallande högt för elever från samtliga grenar, men speciellt från den administrativa grenen. Ett visst samband mellan ekonomisk-språklig gren och anställning som sekreterare-maskinskrivare kunde vidare enligt skolöverstyrelsen utläsas, medan sambandet mellan övriga grenar och viss yrkesgrupp varit svagare.

3.3 Avnämningarundersökningen

Vid pedagogiska institutionen i Göteborg utförs på skolöverstyrelsens uppdrag en undersökning med syfte att studera i vilken utsträckning de tvååriga ekonomiska och tekniska linjernas mål motsvarar de krav som ställs från avnämarnas sida. Med avnämare har man menat både de arbetsgivare som tar emot eleverna och eleverna själva. Skolöverstyrelsen presenterar den första etappen av undersökningen som avser elevundersökningar och som har begränsats till den ekonomiska linjen. Fem huvudproblem har utvalts för bearbetning ur förundersökningsmaterialet, nämligen

- 1) elevernas motiv för sitt val av linje,
- 2) elevernas verksamhet efter genomgången utbildning,
- 3) avvägningen mellan allmänbildning och yrkesförberedelse på den ekonomiska linjen,
- 4) avvägningen mellan olika ämnen och
- 5) ekonomiska linjens differentieringssystem.

Det totala antalet tillfrågade elever på den ekonomiska linjen uppgick till 427 elever. Bortfallet blev ca 25 % men fördelade sig slumpmässigt med avseende på grentillhörighet, kön, födelseår och regional tillhörighet. Det relativt stora bort-

fallet har gett skolöverstyrelsen anledning att tolka resultaten med en viss försiktighet.

Av eleverna i undersökningen uppgav sig sju av tio ha valt den ekonomiska linjen i första hand. 60 % av eleverna hade önskat en mer yrkesinriktad utbildning medan endast 14 % ville ha mer allmänbildande ämnen. 70 % av eleverna ville ha en praktikperiod på fyra till fem månader som skulle förläggas mellan de båda årskurserna. På samtliga grenar föreslogs ett minskat utrymme för företags ekonomi medan tiden för grenspecifika ämnen önskades bli ökad. Maskinskrivning ansågs böra ha ökat utrymme likaså psykologi. Religionskunskap föreslogs få minskat utrymme. Flertalet elever tyckte att systemet med det fria tillvalet var mindre lämpligt. Elever från ekonomisk-språklig gren hade till stor del blivit korrespondenter eller sekreterare och elever från den kamerala grenen återfanns i stor utsträckning inom revisions- och bokföringsverksamhet. Elever från distributiv och administrativ gren befann sig i något större utsträckning under utbildning än övriga.

Slutsatser

Skolöverstyrelsen understryker att det inte finns skäl att dra alltför vittgående slutsatser ur de resultat som framkommit genom denna första del av undersökningen. Enligt överstyrelsen ger emellertid den preliminära bearbetningen av materialet vid handen resultat som i många fall är påfallande lika dem som nåtts på andra vägar. Bedömningen av gren- och tillval går t. ex. i samma riktning som organisationsanalysen visat och elevernas grentrogenhet har precis som i arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar inte visat sig vara särskilt markant. Skolöverstyrelsen anser vidare att ett par tendenser framträtt tämligen klart vid elevundersökningen. Intresset för utbildning på distributiv och administrativ gren syntes sålunda vara tämligen odeciderat. En stor del av eleverna hade valt grenarna utan några egentliga uttalade motiv, och de tillhörde dessutom ofta den grupp som tagits in i fackskolan därför att deras förstahandsval till gymnasiet inte kunnat uppfyllas. En annan tendens syntes vara att det fanns en elevpreferens för två skilda specialiseringar på den ekonomiska linjen dels en som leder till sekreteraryrken, dels en som leder till någon form av kamerala arbetsuppgifter.

3.4 Läroplansanalyser

3.4.1 Ekonomisk linje

I augusti 1967 beslöt skolöverstyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp för översyn av kursplanerna på den tvååriga ekonomiska linjen. Undersökningen förlades till Carlforsska skolan i Västerås. Arbetsgruppens uppgift var att närmare undersöka hur läroplanen fungerade i ämnen såsom företagsekonomi, samhällskunskap, matematik, redovisning, distribution, administration samt i svensk och engelsk affärskorrespondens.

Resultatet av den hittillsvarande analysverksamheten för den ekonomiska linjen pekar, enligt skolöverstyrelsen, inte i främsta rummet på nödvändiga förändringar i vare sig mål eller huvudmoment. På en punkt har emellertid vissa olägenheter beträffande den pedagogiska organisationen framkommit. Det gäller ämnet kontorsteknik som eleverna enligt nuvarande organisation kunnat läsa i fritt tillval. Detta har lett till att undervisningsgruppen i företagsekonomi bestått av dels elever som läst kontorsteknik, dels av sådana som saknat nödvändiga kunskaper i ämnet. I övrigt pekar resultatet enligt skolöverstyrelsen framför allt mot att tidigare alltför ambitiösa studieplaneförslag måste till omfång och nivå i väsentlig grad reduceras. Studiernas inriktning måste dessutom knytas allt närmare den yrkesverklighet eleverna efter avslutad utbildning hamnar i.

3.4.2 Social linje

Sedan våren 1968 pågår vid Kanalskolan i Skellefteå en liknande analysverksamhet som den vid Carlforsska skolan i Västerås. I Skellefteå gäller det den sociala linjen där ämnena matematik, svenska, engelska och samhällskunskap närmare undersöks.

Resultatet av den hittillsvarande analysverksamheten pekar enligt skolöverstyrelsen inte heller här i främsta rummet på att några mer omfattande ingrepp i de nuvarande läroplanerna vad beträffar mål och huvudmoment behöver göras. De vunna erfarenheterna kommer emellertid att spela en stor roll vid utarbetande av nya planeringsböcker, förslag till behandlinggångar genom ämnena, kvantifiering av stoffet, metodiska lösningar m. m.

3.4.3 Teknisk linje

Arbetsgrupperna för analys och uppföljning av kursplanerna för teknisk linje började sin verksamhet hösten 1967 vid Älvkulle gymnasiet i Karlstad och vid Zimmermanska skolan i Västerås. Vid Älvkulle gymnasiet granskas den maskintekniska grenens karaktärsämnen och vid Zimmermanska skolan de eltekniska och kemitekniska grenarnas huvudämnen.

De erfarenheter som hittills vunnits av arbetsgruppernas analys har inte lett till något förslag om ändring av nu gällande kursplaner för linjen. Ett önskemål som emellertid enligt skolöverstyrelsen framförts från lärare och elever är att även den tekniska linjen inom sin pedagogiska organisation bör ge utrymme åt timme till förfogande. Särskilt vid skolenheter med både social, ekonomisk och teknisk linje har behovet av denna gemensamma verksamhetsform framstått klart.

Skolöverstyrelsen erinrar om att fackskoleutredningen gav den byggtekniska utbildningen en något annan utformning än utbildningen på övriga grenar. I denna

saknades sålunda en motsvarighet till teknologiämnet. Vidare delades den byggtkniska utbildningen på två grenar i årskurs 2.

När de första eleverna lämnade den byggtkniska grenen visade det sig enligt skolöverstyrelsen att deras första anställning i mycket ringa grad hade anknytning till den specialiserade utbildning de fått. Redan kort tid efter det att den tvååriga tekniska linjen introducerats kom också grendelningen på den byggtkniska grenen att ifrågasättas från arbetsgivarhåll. Det framfördes bl. a. att de problem och de arbetsuppgifter eleverna mötte i arbetslivet var av sådan karaktär att behovet av specialisering inte var påtagligt. Från arbetsgivarhåll påpekades bl. a. att om specialisering skulle behållas borde den ha en annan karaktär, t. ex. en uppdelning på projektering och produktion.

Efter överläggningar med Svenska byggnadsindustriförbundet, Svenska arkitekters riksförbund, Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Svenska väg- och vattenbyggares arbetsgivareförbund beslöt skolöverstyrelsen 1967 att utarbeta kursplan för en enhetlig byggtknisk utbildning. Som ett led i det löpande läroplansarbetet under 1967/68 tillsattes en expertgrupp med uppgift att med utgångspunkt i de från avnämarna framförda synpunkterna utarbeta förslag till förändrad timplan för den byggtkniska grenen och att i anslutning till den föreslå de förändringar av kursinnehåll, undervisningsmetoder och läromedel som var nödvändiga för undervisningen. Skolöverstyrelsen hemställde i juni 1968 om bemyndigande att få bedriva praktisk utprovning med en utarbetad tim- och kursplan vid fackskolorna i Hälsingborg, Luleå och Östersund. Utprovningen skedde under läsåret 1968/69 i årskurs 1 och under 1969/70 i årskurs 2. Den praktiska utprovningen utsträcktes sedermera till försöksblocket i Sundsvall.

Arbetet har gett sådana resultat att skolöverstyrelsen anser sig kunna föreslå en förändring av den byggtkniska grenens timplan.

4. Förslag till ny organisation

I det följande redogörs först för huvuddragen av skolöverstyrelsens förslag till förenklad organisation för den sociala och ekonomiska linjen och för den byggtkniska grenen på den tekniska linjen. Därefter redogörs för den närmare innebörden av skolöverstyrelsens förslag såvitt avser enskilda ämnen m. m.

4.1 Social linje

För att söka åstadkomma en förenkling av den tvååriga sociala linjens organisation har skolöverstyrelsen i första hand granskat linjens *g r e n o r g a n i s a t i o n*. En första förenkling kan enligt skolöverstyrelsens mening göras genom att den konsumtionsekonomiska grenen, som rönt ett ringa intresse från elevernas sida, avförs från läroplanen.

Vad beträffar den samhällsvetenskapliga grenen föreslår skolöverstyrelsen, med hänsyn bl. a. till den sociala linjens målsättning och elevernas senare verksamhet, att stora delar av det stoff som karakteriserar grenen görs till ett för alla elever på linjen gemensamt stoff. Även den samhällsvetenskapliga grenen föreslås därför utgå ur läroplanen.

Karaktärsämnen på den naturvetenskapliga grenen är matematik, fysik och kemi. Skolöverstyrelsen framhåller att med den ökade betydelse som naturvetenskapliga och tekniska frågeställningar fått för behandlingen av sociala och politiska frågor t. ex. naturvårds- och miljöfrågor — inte minst inom de områden som beräknas rekrytera personal från den sociala linjen — bör även den naturvetenskapliga orienteringen breddas för den sociala linjens samtliga elever. Skolöverstyrelsen föreslår att detta bl. a. sker genom att blockämnet naturkunskap, som förekommer på nuvarande gymnasiets humanistiska, samhällsvetenskapliga och ekonomiska linjer, införs som obligatoriskt ämne för samtliga elever på den sociala linjen. Ämnet föreslås ersätta ämnena biologi, fysik och kemi. Det totala utrymmet för ämnet föreslås bli tio veckotimmar fördelade jämnt över de båda årskurserna. Jämfört med det maximala undervisningsutrymmet för nuvarande ämnen biologi, fysik och kemi innebär förslaget en minskning med tre veckotimmar.

Skolöverstyrelsen erinrar om att eleverna på den sociala linjen i det fria tillvalet visat stort intresse för bl. a. matematik. Med hänsyn till detta samt även till den ökade betydelse kunskaper i matematik fått, bl. a. genom att det ställts upp som behörighetsvillkor för kvantitativt betydande utbildningar inom fackskolans kompetensområde, föreslår skolöverstyrelsen att ämnet blir obligatoriskt för samtliga elever på den sociala linjen.

Ämnena franska och tyska har i det fria tillvalet valts i nästan samma utsträckning som matematik. Under hänvisning till detta samt till den alltmer ökande kontakten med andra språk, inte minst för personer verksamma inom de yrkesområden den sociala linjen i första hand syftar till, föreslår skolöverstyrelsen att alla elever på linjen utöver den nu obligatoriska engelskan skall få möjlighet att läsa ytterligare ett modernt främmande språk, tyska eller franska — som B- eller C-språk alltefter valet i grundskolan — eller, efter skolöverstyrelsens medgivande, finska.

Grendelningen på den sociala linjen föreslås därmed bli helt slopad. Skolöverstyrelsen menar att detta inte torde medföra några större nackdelar för elevernas yrkesvalmöjligheter eftersom sambandet mellan grenval och yrkesval visat sig vara relativt svagt. En minskning av specialiseringsgraden medför en breddning av den för alla på linjen gemensamma basen och bör öka elevernas frihet i yrkesvalet efter avslutade studier.

Skolöverstyrelsen föreslår även att systemet med ä m n e n f ö r f r i t t t i l l v a l avskaffas. Motiveringen för detta är de svårigheter som framkommit i redogörelsen för organisationsanalysen. De mest frekventa av tillvalsämnena på den sociala linjen föreslås i stället bli obligatoriska för alla elever på linjen.

4.2 Ekonomisk linje

Skolöverstyrelsen framhåller att behovet av en förenkling av organisationen på den ekonomiska linjen är ännu större än på den sociala eftersom elevunderlaget är mindre. I första hand har skolöverstyrelsen därför även för den ekonomiska linjen prövat möjligheterna av att slopa *g r e n d e l n i n g e n*. Skolöverstyrelsens strävan har därvid varit att ge eleverna en så bred bas som möjligt att stå på inför det kommande yrkesvalet. Denna strävan synes också enligt skolöverstyrelsen vara motiverad av det relativt svaga samband som hittills visat sig föreligga mellan gren-tillhörigheten i årskurs 2 och yrkestillhörigheten. En viss specialisering mellan en sekreterarinriktad och en mer företagsekonomisk inriktning bör emellertid enligt skolöverstyrelsen bibehållas, ehuru av en timalsmässigt lägre omfattning.

Som en första åtgärd föreslår skolöverstyrelsen att den föga frekventerade administrativa grenen slopas. Vidare anser skolöverstyrelsen att den distributiva grenen, även om den hittills valts av ett stort antal elever, bör utgå ur organisationen. Grenen har en tämligen svag yrkesinriktning och motiven för att behålla den som självständig gren är enligt skolöverstyrelsens bedömning inte starka. Istället föreslås att vissa distributiva kursmoment integreras i ett blockämne företagsekonomi, så att samtliga elever på linjen får grundkunskaper inom ämnet distribution.

På den ekonomisk-språkliga grenen läses ämnena svensk och engelsk affärskorrespondens och praktiskt sekreterarbete under vardera två veckotimmar. Skolöverstyrelsen anser att behovet av undervisning i affärskorrespondens har minskat kraftigt genom bl. a. datatekniken och användandet av standardiserade formulär och att behovet förmodligen kommer att minska ytterligare i framtiden. Skolöverstyrelsen föreslår därför att undervisningen i fristående ämnen utgår från timplanen. Istället föreslås att ämnena svenska och engelska i årskurs 2 vardera får en veckotimme mer än på den sociala linjen. Den extra timmen, som föreslås vara obligatorisk för alla elever på ekonomisk linje, skall användas för studier av ekonomisk sakprosa, affärsspråk m. m.

I avsikt att bredda basen för den ekonomiska linjens elever föreslår skolöverstyrelsen att en stor del av ämnet redovisning, som är grenspecifikt ämne på den kamerala grenen enligt nuvarande timplan, görs obligatoriskt för alla elever på den ekonomiska linjen. Även detta ämne föreslås bli integrerat med blockämnet företagsekonomi.

Skolöverstyrelsen föreslår att de specialiseringar som bör bibehållas på den ekonomiska linjen bör utgöras av ett val mellan å ena sidan praktiskt sekreterarbete — med beteckningen sekreterarkunskap — och stenografi och å andra sidan ett ämne kallat tillämpad företagsekonomi och matematik. Specialiseringarna föreslås omfatta tre veckotimmar.

Även för den ekonomiska linjen föreslår skolöverstyrelsen således att *g r e n d e l n i n g e n* slopas. Den måttliga differentiering som behålls har en yrkesinriktad utformning och bör enligt skolöverstyrelsen göra eleverna mer lämpade att direkt

efter studierna påbörja yrkesarbete inom en ganska vid ram samtidigt som den genom förslaget erhållna bredare gemensamma basen underlättar ett framtida byte av sysselsättning inom den ekonomiska sektorn.

Skolöverstyrelsen hävdar att de skäl som anförts för en avveckling av systemet med ämnen för fritt tillval på den sociala linjen har än större bärkraft när det gäller den ekonomiska linjen eftersom elevunderlaget varit mindre. Skolöverstyrelsen föreslår att systemet avskaffas och att de ämnen som rönt det största intresset hos eleverna istället blir obligatoriska ämnen på linjen.

4.3 Teknisk linje

Enligt skolöverstyrelsen kommer resultatet från den påbörjade avnämningarundersökningen angående den tvååriga tekniska linjen inte att kunna redovisas förrän under slutet av innevarande år. Tills detta resultat föreligger bör, enligt skolöverstyrelsens mening, övervägande om en förändrad organisation för den tekniska linjen anstå. Skolöverstyrelsen har begränsat översynen till den byggtekniska grenen.

Skolöverstyrelsen föreslår att utbildningsvägen på den byggtekniska grenen ges en organisation som nära ansluter till vad som gäller för andra grenar på linjen.

Skolöverstyrelsen föreslår att ämnena byggteknik och konstruktion B sammanförs till ett ämne med beteckningen teknologi B. Ämnet blir till sitt innehåll avsevärt förändrat. Tyngdpunktsförskjutningar föreslås från konstruktion till projektering och produktion. Metodiskt får ämnet samma karaktär och funktion som på övriga grenar, dvs. med utnyttjande av arbetsexempel som huvudsaklig modell i undervisningen. I innehållsligt avseende skiljer sig ämnet däremot starkt från den maskinorienterade teknologi som finns på övriga grenar. Vidare föreslår skolöverstyrelsen att grendelningen i årskurs 2 slopas samtidigt som ett ämne med benämningen specialarbete B införs på timplanen för att tillgodose det behov av en mindre specialisering som kan tänkas föreligga på grenen.

4.4 Förslag till förändringar i enskilda ämnen

Skolöverstyrelsen har funnit skäl att göra delar av ämnet socialkunskap obligatoriska för samtliga elever på den sociala linjen. Detta föreslås ske genom att ett nytt ämne med beteckningen social- och familjekunskap förs in på läroplanen. Ämnet skall bestå av de centrala momenten i de tidigare ämnena socialkunskap och familjekunskap samt av vissa delar av ämnet samhällskunskap. Blockämnet föreslås förekomma under sex veckotimmar i årskurs 2.

Som en följd av att vissa delar av ämnet samhällskunskap förts över till det nya ämnet social- och familjekunskap föreslås en timtalsreduktion för samhällskunskapen. Undervisningen koncentreras till årskurs 1 och blir obligatoriskt på både den ekonomiska och sociala linjen.

Ämnet historia förekommer enligt nuvarande läroplan på den sociala linjen med två veckotimmar i årskurs 1 samt med tre veckotimmar i årskurs 2. Skolöver-

styrelsen föreslår att ämnets timtal reduceras med en veckotimme. De återstående fyra timmarna koncentreras till årskurs 1. Enligt skolöverstyrelsen kan timtalsreduktionen ske utan att målsättningen för ämnet sänks. Som hittills skall ämnet endast förekomma på den sociala linjen.

För att bl. a. möjliggöra en samordning mellan de tvååriga linjerna i gymnasieskolan föreslår skolöverstyrelsen ett enhetligt timtal i ämnet *psykologi* för den ekonomiska och sociala linjen. Ämnet skall förekomma med totalt tre veckotimmar och undervisningen koncentreras till årskurs 2.

Som framgått av organisationsanalysen har den specialiserade utbildningen i *konsumt-kunskap* på den konsumtionsekonomiska grenen inte fångat något elevintresse. Skolöverstyrelsen erinrar emellertid om att den frivilliga undervisningen i ämnet tilldragit sig ett inte obetydligt intresse. Ämnet som kunnat läsas i såväl årskurs 1 som i årskurs 2 på den ekonomiska linjen har särskilt i den senare årskursen visat sig locka många elever. Skolöverstyrelsen finner det angeläget att ämnet görs till ett gemensamt obligatoriskt ämne för eleverna på både den ekonomiska och sociala linjen. Synpunkter i den riktningen har också framförts till skolöverstyrelsen av Hushållsläraarnas förening som föreslagit att utrymme skulle ges för konsumentfrågor inom hela det gymnasiala stadiet. Skolöverstyrelsen föreslår att ämnet blir obligatoriskt på båda linjerna med två veckotimmar i årskurs 2.

Skolöverstyrelsen föreslår att ämnet *matematik* ges ett ökat utrymme på läroplanen. Ämnet föreslås sålunda bli obligatoriskt med tre veckotimmar i vardera årskursen på den sociala linjen samt i årskurs 1 på den ekonomiska linjen med möjlighet för eleverna att välja ämnet i årskurs 2.

Enligt skolöverstyrelsen är skillnaden mellan *allmän och särskild kurs i matematik* vagt definierad. Kurserna har samma timtal och i huvudsak samma stoffram. Samma läroböcker har även kunnat användas. Uppdelningen har huvudsakligen motiverats av elevernas olika bakgrund av allmän resp. särskild kurs i grundskolan. Man har haft en önskan att åstadkomma så homogena elevgrupper som möjligt. Skolöverstyrelsen erinrar emellertid om att behörighetsbestämmelserna för vissa utbildningar, t. ex. klasslärarutbildningen, är så utformade att det inte spelar någon roll vilken av de båda kurserna eleverna väljer. Detta har, enligt skolöverstyrelsen, lett till att även elever med god fallenhet för matematik valt den allmänna kursen ofta endast i betygsspekulerande syfte. De pedagogiska resultat man sålunda velat få fram genom den organisatoriska delningen i allmän och särskild kurs har därför inte uppnåtts. Skolöverstyrelsen föreslår en enhetlig kurs i matematik. Kursen skall kunna följas av elever oberoende av val av matematikkurs i grundskolan.

Enligt skolöverstyrelsen kvarstår alltjämt de motiv som fackskoleutredningen anförde för införandet av ämnet *familjekunskap*. Skolöverstyrelsen föreslår att innehållet i det nuvarande ämnet familjekunskap, som endast förekommer med en veckotimme i årskurs 2 på den sociala linjen, integreras med andra ankny-

tande ämnen. Enligt skolöverstyrelsen skulle därigenom den familjeorienterade undervisningen komma i sitt rätta sammanhang. Huvudmomenten fördelas sålunda på ämnena samhällskunskap, social- och familjekunskap och psykologi.

Skolöverstyrelsen har i samband med översynen av kursplanerna för moderna språk övervägt att även i detta fall slopa den nu gällande ordningen med allmän och särskild kurs. Enligt överstyrelsens mening bör det rent generellt vara ett mål att tillskapa en enhetlig kurs. Något förslag i den riktningen framläggs emellertid inte under hänvisning till att ett sådant arrangemang skulle kräva framställande av ett stort individualiserat material som inte hinner bli färdigställt till dess förslaget föreslås träda i kraft.

Genom att konstruera ett nytt ämne kallat tillämpad företagsekonomi har skolöverstyrelsen sökt förverkliga önskemålet att tillämpningar skall ingå i de teoretiska studierna. Verksamheten inom ämnet är således av skolöverstyrelsen tänkt att bedrivas som skenfirmaverksamhet där eleverna får en praktisk träning av de kunskaper och färdigheter de inhämtat i företagsekonomiämnet.

Enligt skolöverstyrelsen torde färdigheter i maskinskrivning vara av stort värde för den framtida yrkesverksamheten för eleverna. Skolöverstyrelsen föreslår därför att ämnet blir obligatoriskt på både den ekonomiska och sociala linjen och integreras med kontorstekniken. Genom integrationen underlättas enligt skolöverstyrelsen möjligheterna till en naturlig och nödvändig samverkan mellan ämnena samtidigt som en individuell förskjutning av tyngdpunkten mellan det nya ämnets båda huvuddelar med hänsyn till elevernas olika förkunskaper framför allt i maskinskrivning möjliggörs. Ämnet föreslås förekomma med fyra veckotimmar i årskurs 1.

Enligt skolöverstyrelsen har de estetiska ämnena i den nuvarande läroplanen en svag ställning på den ekonomiska linjen. Musik och teckning förekommer där endast som några av de många tillvalsämnena. Skolöverstyrelsen erinrar emellertid om att framför allt teckning visat sig locka ett förhållandevis stort antal elever på linjen. För att därför stärka de estetiska ämnenas ställning föreslår skolöverstyrelsen att ettdera av ämnena musik eller teckning görs till obligatoriskt ämne i årskurs 2 på den ekonomiska linjen. Därjämte föreslås att ett av ämnena studeras även i årskurs 1 av dem som inte läser stenografi. På den sociala linjen föreslår skolöverstyrelsen att ettdera av ämnena blir obligatoriskt i båda årskurserna.

Som framgått av förslaget till ny organisation föreslår skolöverstyrelsen att systemet med ämnen för fritt tillval avskaffas såväl på den sociala som på den ekonomiska linjen. De ämnen som därigenom helt försvinner från läroplanen är hushållsteknik, trafik- och motorkunskap, slöjd, engelsk stenografi och dramatik. Skolöverstyrelsen erinrar om att organisationsanalysen visat att eleverna i mycket ringa utsträckning valt dessa ämnen. Linjernas strävan att låta eleverna utveckla den personliga färdigheten i vissa praktiska och estetiska ämnen bör istället enligt skolöverstyrelsen lösas genom att

ämnena musik och teckning ges en starkare ställning och genom att eleverna ges den möjlighet att utbyta B- eller C-språket mot ämne från annan linje i gymnasieskolan som föreslås enligt följande.

Enligt gällande läroplan förekommer en *e s t e t i s k v a r i a n t* på den sociala linjen i årskurs 2. Varianten åstadkomes genom att ämnena för fritt tillval samt kontorsteknik och biologi alternativt historia utbyts mot estetiska ämnen. Enligt skolöverstyrelsen har det med hänsyn till linjernas förhållandevis låga elevantal varit svårt att realisera varianten i flertalet skolenheter och gymnasierregioner. En estetisk variant återfinns även på de treåriga humanistiska, samhällsvetenskapliga och ekonomiska linjerna men åstadkomes där genom att ett främmande språk i de båda högsta årskurserna utbyts mot ett estetiskt specialämne omfattande tre veckotimmar i vardera årskursen. Enligt skolöverstyrelsen har det även på dessa treåriga linjer hört till undantagen att den estetiska varianten kunnat anordnas. Ett sätt att göra den estetiska varianten till ett mer realistiskt alternativ för såväl de treåriga linjerna som för här aktuella linjer är, enligt skolöverstyrelsen, att den införs även på den tvååriga ekonomiska linjen, görs tvåårig samt får förekomma med samma tim- och kursplan för de estetiska specialämnena som i de treåriga linjerna. Skolöverstyrelsen föreslår därför att det andra främmande språket på de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna får utbytas mot ämne från annan linje i gymnasieskolan. Överstyrelsen förutsätter att samläsning med elever från annan linje i gymnasieskolan kommer till stånd och att separat undervisningsgrupp endast undantagsvis upprättas.

Enligt nuvarande läroplan förekommer *t i m m e t i l l f ö r f o g a n d e* i båda årskurserna på den sociala linjen, i årskurs 2 på den ekonomiska men ej alls på den tekniska linjen. Bristen på kongruens mellan linjerna i detta avseende har, enligt skolöverstyrelsen, i många fall skapat problem t. ex. genom att det försvårat gemensam planläggning. Skolöverstyrelsen föreslår därför att timme till förfogande införs även i årskurs 1 på den ekonomiska linjen samt i båda årskurserna på den tekniska linjen. Utrymme för det senare kan, enligt skolöverstyrelsen, skapas genom en motsvarande minskning av de tekniska ämnena.

Skolöverstyrelsen föreslår att *s p e c i a l a r b e t e t* i sin nuvarande form utgår ur timplanerna för de ekonomiska och sociala linjerna, eftersom de undersökningar som utförts visat att det inte fungerat tillfredsställande. Skolöverstyrelsen erinrar även om att de motiv skolberedningen ursprungligen anförde för specialämnet nu fallit bort i och med att antalet ämnen minskat. Den integration och samordning som ämnet skulle svara för tillgodoses genom undervisningen framför allt i blockämnena.

Enligt skolstadgan 11 kap. 11 § kan elev i årskurs 2, 3 eller 4 på de treåriga linjerna som har påtagliga studiesvårigheter befrias från undervisning i högst två obligatoriska läroämnena, s. k. *m i n d r e s t u d i e k u r s*. Någon motsvarande bestämmelse för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna har inte funnits, däremot har rektorn kunnat befria elev från undervisningen i ämne för fritt tillval om eleven t. ex. haft svag hälsa, behövt stödundervisning eller önskat komplettera ämnen för val av annan studieinriktning s. k. *r e d u c e r a d s t u d i e k u r s*. —

Skolöverstyrelsen föreslår att de i skolstadgan intagna bestämmelserna om mindre studiekurs införs även för nyss nämnda tvååriga linjer. Skolöverstyrelsen förutsätter emellertid att för dessa linjers del en sammankoppling med förlängd undervisning inte skall vara nödvändig, eftersom fackskolekompetens inte är knuten till begreppet fullständig studiekurs. Ett definitivt ställningstagande till frågan får dock enligt skolöverstyrelsen anstå till dess kompetensutredningen framlagt förslag till behörighetsbestämmelser för tillträde till postgymnasiala studier.

I en reservation till skolöverstyrelsens förslag angående reviderade tim- och kursplaner för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan förordar ledamoten Isling att förslaget återremitteras till överstyrelsen som ges i uppdrag att utarbeta ett alternativt förslag där bättre hänsyn tas till de grundläggande principerna för återkommande utbildning. I förslaget bör även, enligt Isling, en bättre samordning åstadkommas mellan de olika linjerna i gymnasieskolan samt följdverkningarna för lärare bättre belysas såväl när det gäller antalet tjänster som behovet av fortbildning.

5. Förändringar av lärarbehovet

Om de föreslagna timplanerna tillämpas på en fullt utbyggd gymnasieskolorganisation, beräknar skolöverstyrelsen att det totala lärarbehovet skall minska med ca 150 lärartjänster. Detta kommer enligt skolöverstyrelsen att ta sig uttryck i en dämpning av tillväxttakten inte i en minskning av antalet nu existerande lärartjänster.

6. Utbildnings- och behörighetsfrågor

Skolöverstyrelsen framhåller att grundutbildningsåtgärder kan komma att aktualiseras för ämnet konsumentkunskap och eventuellt även för social- och familjekunskap. I avvaktan på lärarutbildningskommitténs arbete framläggs emellertid inget förslag.

Skolöverstyrelsen erinrar om att ett omfattande studiematerial utarbetats för naturkunskap och teknologi i samband med fortbildningen för gymnasiereformen. Skolöverstyrelsen anser att detta material efter viss översyn kan appliceras på de behov som motsvarande ämnen på den sociala och tekniska linjen har.

Skolöverstyrelsen förklarar att sådana fortbildningsåtgärder kommer att vidtas som motsvarar de för svenska och matematik förefintliga behoven. För social- och familjekunskap planeras vid fortbildningsavdelningen i Umeå ett program som med vissa förändringar kan tillgodose det behov som aktualiseras av omfördelningen av familjekunskapsmomenten. I det stora hela kommer insatser för de olika fortbildningsbehoven enligt skolöverstyrelsen att kunna förverkligas under 1971/72. Den förberedande planeringen av dessa har delvis påbörjats.

Behövliga ändringar, tekniska justeringar eller kompletteringar av nuvarande bestämmelser om behörighet m. m. för lärartjänster kommer senare att utarbetas av skolöverstyrelsen i samordning med motsvarande frågor inom gymnasieskolan i övrigt.

7. Genomförande

Skolöverstyrelsen föreslår att övergången till de reviderade tim- och kursplanerna för de ekonomiska, sociala och tekniska linjerna sker med början läsåret 1971/72. De kommuner som under läsåret 1970/71 introducerar linjerna skall följa den äldre modellen.

8. Remissyttranden

8.1 Sociala och ekonomiska linjen

Flertalet remissmyndigheter har med tillfredsställelse hälsat skolöverstyrelsens förslag till förenklad organisation för de sociala och ekonomiska linjerna. *Svenska kommunförbundet* framhåller att förslaget gör elevernas val mindre komplicerat och utbildningen lättare att organisera på mindre gymnasieorter. *Svenska landstingsförbundet* finner skolöverstyrelsens förslag riktigt ur såväl organisatorisk som pedagogisk synpunkt. *LO* tillstyrker den föreslagna förenklingen liksom *kompetensutredningen*. *Socialstyrelsen*, som endast yttrat sig över den sociala linjen, anser att förenklingen är välmotiverad och att den också bidrar till att möjliggöra en bättre anpassning till gymnasieskolans övriga linjer. *SAF* och *Sveriges Industrieförbund* tillstyrker förenklingen av de båda linjerna i likhet med *Arbetsmarknadsstyrelsen*. *Länsskolnämnden i Värmlands län* framhåller.

Alltsedan fackskolan började införas har den erfarenheten gjorts att de många valmöjligheterna beträffande grenar och tillvalsämnenav vållat stora organisatoriska problem och extra kostnader. I ett län som Värmland, med många små skolenheter, har problemen varit särskilt stora och många valmöjligheter har aldrig kunnat tillgodoses.

Liknande erfarenheter har inrapporterats även från de andra länsskolnämnderna som yttrat sig över skolöverstyrelsens förslag. *Länsskolnämnden i Norrbottens län* framhåller t. ex.

I län med den befolkningsgeografiska struktur som Norrbottens län har, med gymnasieskola med lågt elevtal rekryterat från ett stort geografiskt område är det av vikt att varje gymnasieskola blir så fullständigt utbyggd som möjligt. En förenkling av fackskolan är till stor hjälp härvid.

SACO betonar det betydelsefulla i att skolöverstyrelsens förslag till förenklad studieorganisation också innebär att administrationen förenklas. Skolledningarna får därigenom ökade resurser för arbetsinsatser på det pedagogiska området. *Över-*

befälhavaren menar att förslaget till organisatorisk förenkling och samordning är tilltalande. *Lärarhögskolan i Umeå* anser att det är värdefullt att särskild uppmärksamhet ägnats studieorganisationen. Att skolformen är i stort behov av en radikal förändring torde, enligt *Lärarhögskolan*, ha stått klart för de flesta initierade allt sedan försöksverksamheten påbörjades. Liknande synpunkter framförs från *lärarhögskolorna i Uppsala, Stockholm och Linköping*.

Yrkesutbildningsberedningen menar emellertid att förändringar i den nuvarande läroplanen borde ha anstått till dess målsättningen för de tvååriga teoretiska linjerna i gymnasieskolan klarlagts. *Kooperativa förbundet* och *TCO* framhåller att innehållet i de aktuella linjerna istället borde utredas inom ett system med återkommande utbildning.

Några remissmyndigheter menar att skolöverstyrelsens förslag till reviderade tim- och kursplaner för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan inte i tillfredsställande utsträckning ger uttryck för en samordnad planering för alla utbildningslinjer inom gymnasieskolan. *TCO* och *yrkesutbildningsberedningen* påpekar t. ex. att ämnet samhällskunskap, som ligger inom ramen för yrkeslinjernas obligatoriska tillval, genom skolöverstyrelsens förslag endast kan läsas av yrkeslinjernas elever under ett utbildningsår. *Länsskolnämnden i Malmöhus län* och *lärarhögskolan i Umeå* anser att den nödvändiga revisionen av samtliga i gymnasieskolan ingående utbildningslinjer borde ha samordnats i tiden.

De ämnen som, till följd av skolöverstyrelsens förslag till förenklad studieorganisation, helt utgår ur läroplanen är hushållsteknik, trafik- och motorkunskap, slöjd, engelsk stenografi och dramatik. De flesta remissmyndigheter har inte haft någon erinran mot detta. *Lärarhögskolan i Göteborg*, *SACO* och *Föreningen Dramatisk Verksamhet* hävdar emellertid att ämnet dramatik bör kvarstå i läroplanen. *Länsskolnämnden i Malmöhus län* menar att ämnet trafik- och motorkunskap bör ingå bland de obligatoriska ämnena på samtliga linjer i gymnasieskolan. Nämnden påpekar att frågan har betydelse även för vuxenutbildningen, då ämneskurser som regel endast får anordnas i den omfattning motsvarande utbildning meddelas inom ungdomsutbildningen. *Folkbildningsförbundet* ifrågasätter det lämpliga i att ämnet slöjd helt skall försvinna från timplanen. Förbundet föreslår att ämnet blir ett alternativ till teckning och musik.

Beträffande skolöverstyrelsens förslag till förändringar i enskilda ämnen hävdar *lärarhögskolorna i Umeå, Stockholm och Uppsala* samt *Historielärarnas Förening* att historieämnets ställning klart försämrats. Genomförs förslaget blir en sänkning av målet för undervisningen ofrånkomlig. Dessutom påpekas att det är olämpligt att koncentrera undervisningen till årskurs 1 då därigenom möjligheterna att uppnå samverkan med angränsande ämnen minskar. Som exempel nämns religionskunskapen som enbart kan läsas i årskurs 2.

Enligt *LO* bör ämnet samhällskunskap vara representerat på samtliga linjer såväl i årskurs 1 som i årskurs 2. För detta talar bl. a. att ämnet ger möjligheter

till undervisning i frågor om aktuella skeenden i samhället och på arbetsmarknaden. Vidare har ämnet betydelse för den ökade demokratin inom skolans verksamhet. Liknande synpunkter har bl. a. framförts av *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* och av *Centerns ungdomsförbund*.

Lärarhögskolan i Umeå och *länskolnämnden i Norrbottens län* menar att förverkligandet av skolöverstyrelsens förslag att B- eller C-språket skall kunna utbytas mot ämne på annan linje i gymnasieskolan torde erbjuda så stora planerings- och schematekniska problem att elevernas önskemål som regel inte kommer att kunna förverkligas. *Svenska landstingsförbundet* anser att skolöverstyrelsen inte tillfredsställande utrett hur utbytet skall ske. Skolöverstyrelsen har t. ex. inte redovisat huruvida möjlighet kommer att finnas att välja utbytesämne med högre eller lägre timtal än det utbytbara andraspråket. *Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län* föreslår att regeln om byte utformas så att ämne som finns att tillgå inom den egna linjen i första hand får väljas för att eleverna skall kunna läsa både musik och teckning i fackskolan. *Yrkesutbildningsberedningen* ställer sig emellertid positiv till förslaget därför att det lämnar en möjlighet för en elev att genom tillval av yrkestekniska moment från yrkestekniska linjer förstärka den pågående utbildningen och öka dess anpassning till den kommande arbetsanställningen.

Remissmyndigheterna har överlag ställt sig positiva till att ämnet matematik blir obligatoriskt i den utsträckning skolöverstyrelsen föreslagit. *Länsskolnämnderna i Värmlands län* och *Uppsala län* anser emellertid att slopandet av allmän och särskild kurs i ämnet kommer att leda till pedagogiska problem till följd av att skillnaden mellan hög- och lågpresterande elever kommer att framstå skarpare än enligt gällande läroplan. *Lärarhögskolan i Stockholm* anser att de starka skäl som talade för ett bibehållande av allmän och särskild kurs på grundskolans högstadium i ännu högre grad torde gälla för här aktuella linjer som tar emot elever med än mer skiftande förkunskaper. *Lärarhögskolorna i Uppsala* och *Göteborg* är emellertid positiva till förslaget att slopa uppdelningen i allmän och särskild kurs.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län samt *lärarhögskolorna i Göteborg, Stockholm, Umeå* och *Uppsala* anser att det från lärarutbildningssynpunkt är en nackdel att eleverna på den sociala och ekonomiska linjen måste välja mellan teckning och musik. Vare sig de väljer det ena eller andra blir de handikappade vid en eventuell ansökan till klasslärarutbildning där kunskaper i båda dessa ämnen förutsätts.

Kritiken mot skolöverstyrelsens förslag att integrera de naturvetenskapliga ämnena till blockämnet naturkunskap har varit stark från lärarhögskolorna. Redan den nuvarande sociala linjens naturvetenskapliga gren ger, enligt lärarhögskolorna, eleverna en kunskapsnivå i de naturvetenskapliga ämnena som måste betraktas som ett minimum för klasslärarutbildning. *Länsskolnämnden i Stockholms län* instämmer i dessa synpunkter och förordar liksom lärarhögskolorna att den traditionella uppdelningen av de naturvetenskapliga ämnena bibehålls till dess en utvärdering av ämnet naturkunskap så som det förekommer på gymnasiet skett.

SACO anser att skolöverstyrelsens förslag beträffande ämnena svensk och

engelsk affärskorrespondens innebär en försvagning av den ekonomiska linjens yrkesinriktning. SACO framhåller att behovet av utbildning i affärskorrespondens alltså är stort framför allt på orter med stort inslag av t. ex. småindustri. *Lärarhögskolan i Göteborg* erinrar om att 60 % av eleverna på den ekonomiska linjen önskade en mer yrkesinriktad utbildning och anser därför att det finns anledning överväga ett bibehållande av ämnet engelsk affärskorrespondens som självständigt ämne.

Lärarhögskolan i Stockholm menar att det innebär en försämring att de elever som förbereder sig för att bli t. ex. korrespondenter eller sekreterare inte i den tvååriga ekonomiska linjen erbjuds en möjlighet att läsa ett tredje språk. *Lärarhögskolan* hävdar att skolöverstyrelsens förslag kan innebära att elever med sådana yrkesplaner tycker att linjen förlorar den attraktionskraft som den under de senaste åren visat sig ha. *Folkbildningsförbundet* ifrågasätter om det inte med tanke på den ekonomiska linjens allmänna inriktning vore lämpligt att även spanska kunde läsas som C-språk.

Några remissmyndigheter har efterlyst utförligare upplysningar beträffande konsekvenserna i utbildnings- och behörighetshänseende av skolöverstyrelsens förslag. *Länsskolnämnden i Stockholms län* påpekar således att utredningen inte ger någon upplysning om antalet lärare som redan är behöriga i naturkunskap efter genomgången utbildningskomplettering. Inte heller beräknas behovet av fortbildning i ämnet om det införs på den tvååriga sociala linjen. Dessa omständigheter talar, enligt *länsskolnämnden*, för att ett eventuellt införande av ämnet uppskjuts till en senare tidpunkt då bättre förutsättningar skapats. *Lärarhögskolorna i Umeå och Uppsala* finner det angeläget att samhällskunskapslärare får möjlighet att efter fortbildning bli behöriga att inneha tjänst i social- och familjekunskap. *Lärarhögskolan i Uppsala* anser att den fortbildning som skett i gymnasiet för utbildning i naturkunskap varit alltför ensidig. Behörig att söka tjänst i naturkunskap är endast lärare med kombinationen biologi-geografi. Dessa lärare är utbildade för att nödtorftigt klara undervisningen inom alla huvudmomenten. För att fysik och kemi inte skall komma helt i bakgrunden är det, enligt *lärarhögskolan i Uppsala*, nödvändigt med fortbildning av kemister och fysiker. *Lärarhögskolan* finner det även angeläget att det fortbildningsbehov beaktas som uppstår för engelsklärarna om engelsk affärskorrespondens kommer att ingå i ämnet engelska. *TCO* förklarar sig ej vilja tillstyrka att någon förändring av läroplanen genomförs förrän redovisning gjorts av vilka åtgärder skolmyndigheterna ämnar vidtaga för att tillgodose lärarnas behov av fortbildning, anställningstrygghet m. m.

8.2 Byggteknisk gren

Remissmyndigheterna har visat en skiftande inställning till skolöverstyrelsens förslag beträffande den byggtekniska grenen på den tekniska linjen. *Svenska Fackingenjörers Riksförbund* förklarar således att den föreslagna läroplanen bättre svarar mot arbetsmarknadens behov än den nuvarande. *Arbetsmarknadsstyrelsen* till-

styrker förslaget att slopa grendelningen liksom *SAF* och *Sveriges industriförbund*. *SACO* anser att förslaget i princip är positivt, eftersom det syftar till att göra utbildningen på grenen mera praktiskt inriktad. Organisationen är emellertid kritisk till att ämnet teknologi införs på grenen. Den metodik som tillämpas i ämnet är mindre lämplig i inledningen till tekniska studier då eleverna ännu inte fått någon överblick över ämnesområdet. Erfarenheterna av ämnet på den fyraåriga tekniska linjen och på den tvååriga tekniska linjens övriga grenar är för övrigt, enligt *SACO*, mindre goda. Organisationen ställer sig även kritisk till att ämnet konstruktion B försvunnit som fristående ämne från timplanen. Enligt *SACO* är det nödvändigt att eleverna bibringas grundkunskaper i konstruktion. *Länsskolnämnden i Västmanlands län* har instämt i ett yttrande av rektorn vid Zimmermanska skolan i Västerås. Rektorn förklarar att skolöverstyrelsens förslag att på den byggtekniska grenen introducera ämnet teknologi saknar all kontakt med praktisk erfarenhet. Rektorn menar att man först måste lära sig vissa grundfakta och förstå dem innan man kan lära sig att sätta in dem i sitt rätta element. En växelverkan över ämnesområden är visserligen nödvändig men därtill behövs inte teknologi utan en planering i varje enskilt ämne. En fackskoleingenjör måste dessutom som arbetsledare ha vissa erfarenheter av konstruktionstänkande. *Länsskolnämnden i Jönköpings län* menar att hopslagningen av de två grenarna till en i årskurs 2 är helt befogad för de elever som kommer direkt från grundskolan, men mindre lyckad för de äldre elever som arbetat några år inom industrin. Många av dessa elever söker till den tvååriga tekniska linjen för att få det teoretiska underlaget till just den bransch som de arbetat i. Nämnden anser att det finns risk för att deras studiemotivation kan försvinna i och med de nya kursplanerna som i flera fall kan anses vara av typen orienteringsämne och med andra ord motsvara vad dessa elever redan kan. Nämnden anser det beklagligt att ämnet konstruktion B utgått som särskilt läroämne och att omfånget av detta avsnitt kraftigt minskat.

9. Departementschefen

9.1 Inledning

Under senare år har flera beslut av betydelse för det frivilliga skolväsendets struktur, organisation, innehåll och omfattning kommit till. Genom 1964 års beslut angående reformering av de gymnasiala skolorna m.m. inleddes en genomgripande omdaning av det gymnasiala stadiet. Detta reformarbete borde enligt beslutet präglas av en helhetssyn på stadiets olika utbildningsvägar. Principen om samordnad planering av det gymnasiala skolväsendet fastslogs. Vid 1968 års riksdag följdes denna reform upp genom beslut om att ersätta fackskola, gymnasium och yrkesskola med en skolform, gymnasieskolan. Samordningen skall ske den 1 juli 1971.

Kungl. Maj:t har den 14 maj 1970 utfärdat läroplan för gymnasieskolan. Denna kommer att bestå tills vidare av 22 linjer, av vilka tre svarar mot dagens fackskola

och fem mot dagens gymnasium. Dessutom kommer att finnas olika specialkurser.

1968 års beslut innebar även en omdaning av yrkesutbildningens inre utformning. Några ändringar av fackskolan och gymnasiet gjordes däremot inte. Min företrädare framhöll dock att arbetet med förnyelse av vårt skolväsen ständigt måste fortgå och han erinrade om den översyn av nyssnämnda två skolformers läroplaner som skolöverstyrelsen inlett. Nu föreligger överstyrelsens förslag om timplaner m. m. för de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan samt för den byggtekniska grenen på den tvååriga tekniska linjen.

Förslaget syftar inte till någon ändring av målet för utbildningen vid ifrågavarande linjer. Det är i stället fråga om en förenkling av linjernas organisation. Bland remissinstanserna har det rått i det närmaste fullständig enighet om att vunna erfarenheter av linjerna, förstärkta av utvecklingen i grundskolan, gett anledning till viss omprövning av linjernas organisation. Förslaget syftar också till att stärka de yrkesinriktade inslagen.

I fortsättningen kommer jag att för sammanhangets skull även behandla vissa frågor som ej kräver beslut av riksdagen.

9.2 Linjernas utveckling

De tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan har sitt ursprung i ett förslag som 1957 års skolberedning framförde i huvudbetänkandet Grundskolan (SOU 1961: 30). Skolberedningen föreslog införandet av en ny typ av tvååriga skolor ovanpå grundskolan som komplettering till såväl yrkeskolor som gymnasier av olika slag. Skolorna skulle vara av fyra slag, nämligen en humanistisk, en teknisk, en merkantil och en social-ekonomisk. Skolberedningens förslag möttes vid remissbehandlingen i stort sett av mycket positivt intresse och i prop. 1962: 54 angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. biträdde dåvarande departementschefen i princip skolberedningens förslag rörande dessa skolor.

En överarbetning av skolberedningens förslag gjordes av fackskoleutredningen. På utredningens rekommendation inleddes försöksverksamhet med nämnda skolor redan under läsåret 1963/64. Utredningen föreslog att den humanistiska och den social-ekonomiska skolan skulle sammanslås till en skola benämnd allmän fackskola. I prop. 1963: 98 angående vissa frågor rörande fackskolor föreslogs en samordning av detta slag under försöksverksamheten. Beträffande skolornas allmänna mål betonade departementschefen vikten av att en på vårdyrken inriktad utbildning tillskapades och bedömde detta vara en av de främsta uppgifterna för den allmänna fackskolan. Riksdagen biträdde förslaget (SU 95, rskr 220).

Vid 1964 års riksdag beslöts — på grundval av fackskoleutredningens slutbetänkande Fackskolan (SOU 1963: 50) — att en tvåårig kommunal gymnasial skola, benämnd fackskola skulle upprättas. Skolan fick en utformning som i fråga om mål, innehåll och differentiering hade åtskilliga drag gemensamma med gym-

nasiet. Fackskolan skulle således ge en jämförelsevis bred grundutbildning med relativt stora inslag av allmän utbildning. Skolan skulle emellertid samtidigt vara klart målinriktad och snabbare än gymnasiet leda till yrkesverksamhet eller fortsatt mer specialiserad utbildning. De praktiska och konkreta tillämpningarna skulle ges betydande utrymme på bekostnad av längre driven systematik och mer teoretiska problemställningar. Skolan differentierades på tre linjer redan från första årskursen, nämligen på ekonomisk, social och teknisk. Dessa linjer skulle sedan uppdelas på grenar främst i årskurs 2.

Läroplanen för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna har av skolöverstyrelsen fortlöpande granskats ända sedan linjerna försöksvis infördes i ett mindre antal kommuner läsåret 1963/64. Läsåret 1965/66 förekom försöksundervisning i 32 kommuner och fr. o. m. läsåret 1966/67 tillämpades den för linjerna fastställda läroplanen i sammanlagt 50 kommuner. Motsvarande tal för läsåret 1967/68 och 1968/69 var 63 resp. 84 kommuner. 1969/70 fanns linjerna i 104 kommuner och omfattade ca 17 % av antalet 16-åringar. I och med läsåret 1970/71 var de tvååriga sociala och ekonomiska linjerna inrättade i samtliga gymnasierregioner i landet. Även den tvååriga tekniska linjen var, så när som på några få undantag, inrättad i alla gymnasiekommuner. Parallellt med den snabba utbyggnaden har intresset för utbildning på linjerna ökat.

Till läsåret 1970/71 var antalet behöriga förstahandssökande till de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna ca 28 500 och andelen avvisade ca 23 %. Motsvarande tal för de tre- och fyraåriga utbildningslinjerna var ca 36 000 behöriga förstahandssökande och ca 10 % avvisade.

Under de år som de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna funnits har de organisatoriska problemen, enligt skolöverstyrelsen och flertalet remissinstanser, varit stora. Elevernans önskemål i fråga om grenar, tillvalsämnen och alternativa kurser har inte kunnat tillgodoses i önskvärd utsträckning främst beroende på att antalet valkombinationer varit alltför stort i förhållande till skolornas storlek. Skolledningarnas årliga planeringsarbete med schemaläggning och tjänstefördelning har kommit att dra ut på tiden mer än normalt och administrationen av linjerna har blivit svår och dyrbar. De många alternativa val — i form av grenindelning och tillval av ämnen — linjerna erbjudit sina elever har också medfört studieorienteringsproblem med svårighet för eleverna att få en realistisk bild av hur olika valmöjligheter kunnat kombineras. Att så många val görs redan till årskurs 1 medför särskilda problem, eftersom eleverna är svåra att nå. På det gymnasiala stadiet har dessa linjer varit de som erbjudit de flesta studiealternativen.

Som jag tidigare framhållit syftar mina förslag till att förenkla de tvååriga ekonomiska och sociala linjernas studieorganisation samt att göra utbildningen mer yrkesinriktad. Jag föreslår därför att grenindelningen på den sociala och ekonomiska linjen skall upphöra liksom systemet med ämnen för fritt tillval. Ett system med obligatoriskt tillval bör införas, dvs. i princip samma anordning som skall finnas på de linjer i gymnasieskolan som motsvarar den nuvarande yrkesskolan. Genom de föreslagna ändringarna blir linjerna mindre kostnadskrävande.

Mitt förslag innebär att den ekonomiska och den sociala linjen får ett i långa stycken gemensamt innehåll. Under 43 av de 70 elevtimmarna är utbildningsinnehållet identiskt. Samma tillvalssystem skall finnas på de båda linjerna. Samläsningens möjligheterna kommer därigenom att öka.

Vidare bör systemet med timme till förfogande införas på alla linjer i gymnasieskolan.

9.3 Social linje

När fackskoleutredningen presenterade sitt förslag till läroplan för fackskolan betonades det att den sociala linjen skulle tillgodose behovet främst hos det växande antal ungdomar som efter genomgång av grundskola önskade längre utbildning men som ännu var obestämde i fråga om sitt yrkesval. Linjen skulle likväl vara så målinriktad att flertalet elever skulle kunna gå ut i arbetslivet utan fortsatt ytterligare utbildning. Linjens huvuduppgift skulle vara att ge förutbildning för i vid mening sociala yrken jämte serviceyrken.

Dåvarande departementschefen delade denna syn på den sociala linjens uppgift men betonade särskilt det värdefulla i att en mot vårdirken inriktad utbildning erhöles. De naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga grenarna inrättades för att främst dessa önskemål skulle tillgodoses. Den konsumtionsekonomiska grenen borde enligt departementschefen prövas. I fråga om den språkliga grenen uttalade han att den var den minst målinriktade av de fyra differentieringar fackskoleutredningen föreslagit men att den ändå borde få inrättas, eftersom den bedömdes vara intressevässigt starkt förankrad hos stora elevgrupper.

Enligt min mening bör den tvååriga sociala linjen även fortsättningsvis ges sådan utformning att den erbjuder en på sociala yrken och särskilt på vårdirken inriktad utbildning. Eleverna bör ges ökade kunskaper i olika frågor rörande mänsklig samlevnad samt god kunskap om samhället och om sådana organ som på skilda områden söker ge vård och service åt de enskilda människorna. Det naturvetenskapliga inslaget i utbildningen bör utökas för samtliga elever på linjen.

Skolöverstyrelsens förslag att blockämnet naturkunskap skall införas på läroplanen som obligatoriskt ämne för eleverna på den sociala linjen finner jag riktigt, inte minst med tanke på den sociala linjens allmänna mål. Ämnet bör emellertid enligt min mening ges en starkare ställning på linjen, bl. a. med hänsyn till den ökade betydelse naturvetenskapliga och tekniska frågor fått för behandlingen av sociala och politiska problem framför allt miljöfrågorna. Jag har även tagit hänsyn till att den sociala linjen skall ge en god grund för vidare utbildning till små- eller folkskollärare. Enligt min mening bör ämnet därför, i förhållande till överstyrelsens förslag, få ytterligare en timme i vardera årskursen.

Skolöverstyrelsens förslag att ämnet matematik skall läsas av alla elever på den sociala linjen är en naturlig följd av det intresse eleverna på linjen visat för ämnet i det fria tillvalet. Oberoende av grenval har sålunda en majoritet av eleverna läst

ämnet under båda årskurserna. Några erinringar har förslaget inte mött i remissyttrandena. Överstyrelsens förslag bör därför genomföras. I enlighet med överstyrelsens förslag bör vidare uppdelningen i allmän och särskild kurs slopas.

I detta sammanhang vill jag erinra om att kvinnliga elever i stor utsträckning valt den språkliga grenen på den sociala linjen och därigenom inte kommit att läsa andra naturvetenskapliga ämnen än biologi och i många fall inte heller valt matematik. Genom den uppläggning av den sociala linjen som jag nu förordar kommer alla elever att läsa dessa ämnen. Detta innebär att de kvinnliga elevernas valmöjligheter i fråga om fortsatt utbildning kommer att starkt vidgas, samtidigt som könsbundna studieval motverkas. En förutsättning för att den föreslagna uppläggningsen skall kunna fungera enligt intentionerna är emellertid att undervisningen i dessa ämnen förmår engagera de nya elevgrupperna. Den könsbundna attityden till läroämnena måste påverkas och förändras. Enligt min mening är det en viktig uppgift för skolöverstyrelsen att verka för att undervisningen får en sådan uppläggning att här antydda synpunkter tillgodoses. Vad skolöverstyrelsen anfört om målet för och uppläggningsen av dessa ämnen är därvid en god utgångspunkt.

Den samhällsvetenskapliga grenen har enligt nuvarande läroplan samhällskunskap och socialkunskap som karaktärsämnen. Skolöverstyrelsen föreslår att stora delar av dessa ämnen blir gemensamt stoff för samtliga elever på linjen. Skolöverstyrelsen tänker sig införandet av ett nytt ämne med beteckningen social- och familjekunskap. Ämnet skulle bestå av de centrala momenten i de tidigare ämnena socialkunskap och familjekunskap samt av vissa delar av ämnet samhällskunskap. Ämnet föreslås förekomma under sex veckotimmar i årskurs 2, medan samhällskunskap skulle förekomma under tre veckotimmar i årskurs 1. I likhet med skolöverstyrelsen finner jag det betydelsefullt att de samhällsorienterande ämnena ges en stark ställning på den sociala linjen. Jag har därför ingen erinran mot att det stoff som karakteriserar grenen blir obligatoriskt för samtliga elever på linjen. Därmed kan den samhällsvetenskapliga grenen slopas. Enligt min mening bör emellertid ämnet samhällskunskap ges större vikt. För detta talar bl. a. — som LO påpekat — att undervisningen i ämnet ger möjlighet till orientering i frågor om aktuella skeenden i samhället och på arbetsmarknaden. Inte minst familjepolitiska problem bör därvid beaktas. Jag förordar att ämnet ges ett totalt utrymme av sex veckotimmar, fördelade jämnt mellan de båda årskurserna. Som TCO m. fl. påpekat ökar därigenom även möjligheterna att samordna planeringen med övriga linjer i gymnasieskolan. De elever som väljer t. ex. de yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan kan läsa samhällskunskap under båda årskurserna. Ämnet socialkunskap bör enligt min mening få fem veckotimmar till sitt förfogande i årskurs 2. Som skolöverstyrelsen föreslagit bör delar av ämnet familjekunskap ingå i ämnet. Skäl för att ändra benämningen på ämnet anser jag inte föreligga.

Jag delar skolöverstyrelsens uppfattning att färdigheter i maskinskrivning är av stort värde för den framtida yrkesverksamheten för elever från de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan. Ämnet bör därför bli obligatoriskt på de båda linjerna med fyra veckotimmar i årskurs 1. Den föreslagna integre-

ringen med kontorstekniken finner jag lämplig, särskilt med hänsyn till de möjligheter som därigenom uppstår att förskjuta tyngdpunkten mellan ämnets olika delar för att undervisningen bättre skall kunna anpassas till elevernas olika förkunskaper i ämnet.

De estetiska ämnena musik och teckning bör ges en förstärkt ställning på linjen inte minst med tanke på linjens allmänna mål. Skolöverstyrelsens förslag att ettdera av ämnena blir obligatoriskt i båda årskurserna bör därför genomföras.

Ämnet historia bör liksom nu få ett totalt utrymme av fem veckotimmar. Inte heller i fråga om övriga ämnen på linjen bör någon ändring ske.

Enligt nuvarande läroplan för de ekonomiska och sociala linjerna finns ett system med ett stort antal tillvalsämnen. Skolöverstyrelsen har föreslagit att denna anordning skall upphöra. I stället föreslås att B- eller C-språket, som enligt förslaget alla skall ha möjlighet att läsa på den ekonomiska och sociala linjen, får bytas ut mot ämne från annan linje i gymnasieskolan. Skolöverstyrelsen har hämtat förebilden till sitt förslag från de treåriga humanistiska, samhällsvetenskapliga och ekonomiska linjerna i gymnasieskolan. En estetisk variant kan där åstadkommas genom att ett modernt språk byts ut mot teckning, musik eller dramatik. Skolöverstyrelsens förslag har föranlett invändningar från flera remissinstanser, ehuru man varit överens med överstyrelsen om att slopa nuvarande rika tillvalssystem. Det har framhållits bl. a. att elevernas önskemål som regel inte kommer att kunna förverkligas beroende på den mångfald ämnen eleverna får välja mellan. Man har pekat även på de planerings- och schematekniska problem som skulle bli följden av förslaget.

Enligt min mening är det värdefullt att — inom ramen för ett fast system — en möjlighet finns kvar på både den sociala och ekonomiska linjen att tillfredsställa elevernas individuella intressen. Detta bör ske inom ramen för ett *obligatoriskt tillval*. Som jag framhållit i det föregående bör de ämnen som skall ingå i detta tillval vara i stort sett desamma som på de direkt yrkesinriktade linjerna. Om man därför bortser från de ämnen som är obligatoriska på de tvååriga ekonomiska och sociala linjerna i gymnasieskolan, återstår B- eller C-språk, psykologi och konsumentkunskap. Jag anser att man därutöver liksom på de treåriga ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna bör ha möjlighet till ett estetiskt tillval. Detta val bör stå mellan teckning, musik, slöjd och dramatik. Utrymmet för det obligatoriska tillvalet bör vara tre veckotimmar i vardera årskursen.

9.4 Ekonomisk linje

Enligt fackskoleutredningen skulle den ekonomiska linjens uppgift vara att ge — förutom vidgad och fördjupad allmän utbildning — en för direkt inträde på arbetsmarknaden målinriktad utbildning. En allmän överblick över t. ex. företags-ekonomiska problem bedömdes lämplig, samtidigt som grundliga kunskaper enligt utredningen borde ges om sådana moment som var av omedelbar betydelse för

kommande arbetsuppgifter. Fackskoleutredningens förslag vann stark anslutning bland flertalet remissinstanser. Dåvarande departementschefen ansåg att förslaget innebar en lämplig avvägning mellan den relativt teoretiskt betonade gymnasieutbildningen och de närmast motsvarande utbildningar inom yrkesskolan, där praktiska färdigheter starkare betonades.

Enligt min mening bör den tvååriga ekonomiska linjen utformas i huvudsak enligt de riktlinjer som drogs upp vid linjens tillkomst. Vid avvägningen bör emellertid, som jag tidigare framhållit, tyngdpunkten ligga på de yrkesförberedande inslagen. Önskemål i denna riktning har uttalats av bl. a. eleverna själva.

Jag har ingen erinran mot skolöverstyrelsens förslag att ämnena distribution och redovisning utgår ur läroplanen som självständiga ämnen för att i stället beaktas inom ramen för ämnet företagsekonomi, som ges ett väsentligt ökat timtal. Genom att inga bestämda avgränsningar görs mellan ämnesdelarna kommer eleverna att få en helhetssyn på företagsproblemen. Dessa kan bli allsidigt belysta, något som kan bidra till att skapa en realistisk bild hos eleverna av det ekonomiska livet inom ett företag.

Den administrativa grenen föreslås utgå ur läroplanen. Med hänsyn till det ringa elevintresse specialiseringen väckt har jag ingen erinran mot förslaget.

Skolöverstyrelsen föreslår att en viss differentiering skall finnas kvar på den ekonomiska linjen. Eleverna avses i årskurs 2 välja bl. a. mellan tillämpad företagsekonomi och sekreterarkunskap. Enligt min mening innehåller båda dessa ämnen moment som är värdefulla för alla elever som genomgår utbildningen på ekonomisk linje. Man bör därför integrera innehållet i det föreslagna ämnet tillämpad företagsekonomi i ämnet företagsekonomi. Undervisningen torde också kunna bedrivas med bättre resultat, om uppdelningen av kursstoffet undviks. Vidare bör enligt min mening ämnet maskinskrivning och kontorskunskap vara obligatoriskt även i årskurs 2 för eleverna på denna linje. Delar av innehållet i ämnet sekreterarkunskap bör då kunna inordnas i det nyssnämnda ämnet. Jag räknar med att företagsekonomi bör få nio veckotimmar i årskurs 1 och åtta veckotimmar i årskurs 2 och ämnet maskinskrivning och kontorskunskap tre veckotimmar i årskurs 2. Genom denna anordning minskas också det antal ämnen som eleverna undervisas i.

Jag delar skolöverstyrelsens bedömning att ämnena svensk och engelsk affärskorrespondens inte längre behöver finnas kvar som självständiga ämnen och tillstyrker förslaget att de i stället skall gå in i ämnena svenska och engelska.

Jag har ingen erinran mot skolöverstyrelsens förslag att matematik blir obligatoriskt ämne i årskurs 1 samt att det skall kunna väljas till i årskurs 2. Liksom på den sociala linjen bör uppdelningen i allmän och särskild kurs slopas.

Enligt min mening bör ämnet stenografi vara obligatoriskt i årskurs 1 på den ekonomiska linjen. Elev bör dock kunna befrias från undervisning i stenografi, om han har påtagliga svårigheter att klara undervisningen. Han bör då läsa annat obligatoriskt tillvalsämne. Möjlighet bör finnas att få fortsätta att läsa ämnet stenografi i den anslutande årskursen som alternativ till ämnet matematik.

Ämnet samhällskunskap har enligt min mening en alltför svag ställning på den ekonomiska linjen. Jag förordar därför, med hänvisning till vad jag tidigare anfört om ämnets betydelse, att ämnet får samma utrymme på denna linje som på den sociala linjen.

Den ekonomiska linjens elever bör som nu ha möjlighet att studera de estetiska ämnena. De bör få välja mellan musik och teckning i årskurs 2. Genom det föreslagna tillvalssystemet kan de även få ett förstärkt inslag av estetisk utbildning.

Skolöverstyrelsen föreslår att de i skolstadgan intagna bestämmelserna om mindre studiekurs skall införas även på de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan. Denna fråga avser jag att ta upp i annat sammanhang.

9.5 Byggteknisk gren

Skolöverstyrelsens förslag att den byggtekniska grenen på den tvååriga tekniska linjen ges en organisation, som nära ansluter till vad som gäller för övriga grenar på linjen, har på vissa punkter föranlett erinringar från remissinstanserna. De flesta av dessa har varit ense med skolöverstyrelsen om att grendelningen i årskurs 2 kan slopas. Invändningar har däremot rests mot förslaget att ämnet teknologi B införs på läroplanen och att i samband därmed en tyngdpunktsförskjutning sker från konstruktion till projektering och produktion. Grundkunskaper i konstruktion har bedömts som nödvändiga. Enligt min mening är det ännu för tidigt att föreslå så genomgripande förändringar av den byggtekniska grenen som skolöverstyrelsen förordar. Någon slutlig utvärdering av den försöksverksamhet som bedrivits på de tekniska linjerna i Hälsingborg, Luleå, Östersund och Sundsvall har heller inte hunnit göras. Jag anser emellertid att grendelningen på den byggtekniska grenen redan nu kan slopas, något som också får stöd av flertalet remissinstanser. Skolöverstyrelsens förslag att ämnet specialarbete B skall införas på timplanen för att tillgodose det behov av en mindre specialisering, som kan tänkas föreligga på grenen, bör genomföras. Beträffande årskurs 1 kan jag inte mot bakgrund av vad som framkommit bl. a. i remissyttrandena förorda skolöverstyrelsens förslag att endast ett byggtekniskt ämne skall förekomma i timplanen. Starka skäl talar enligt min mening för att man skall behålla konstruktion som särskilt ämne. Det ankommer på skolöverstyrelsen att i det fortsatta arbetet med läroplanen framlägga förslag till timplan, innehåll och fördelning på ämnen av det byggtekniska stoffet i enlighet med de riktlinjer jag här förordat.

9.6 Resursbehov och kostnader

Skolöverstyrelsens förslag har beräknats medföra ett minskat personalbehov med ca 150 lärartjänster vid oförändrad kapacitet. Den läroplanskonstruktion som jag förordat i det föregående torde i sig leda till ett något större personalbehov än skolöverstyrelsens förslag. Å andra sidan har samläsningsmöjligheterna

starkt vidgats med de andra linjerna i gymnasieskolan. Detta talar för att det totalt sett blir en besparing av ungefär samma omfattning som den skolöverstyrelsen räknat med.

Den förändring av läroplanen för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna i gymnasieskolan som jag här förordat ställer självfallet vissa krav på fortbildning av lärare. Det ankommer på skolöverstyrelsen att förbereda och genomföra de behövliga fortbildningsinsatserna.

Genomförandet av ändringarna i läroplanen för de tvååriga ekonomiska, sociala och tekniska linjerna ställer krav också på att läromedel finns tillgängliga. Beroende på den förberedelse-tid som krävs för färdigställande av dessa bör man enligt min mening ha en mjuk övergång. Skolöverstyrelsen bör i samarbete med läromedelsproducenterna verka härför.

9.7 Övergången till de reviderade tim- och kursplanerna

Flertalet remissinstanser har anslutit sig till skolöverstyrelsens uppfattning att den nya läroplanen bör införas läsåret 1971/72. Jag ansluter mig till skolöverstyrelsens förslag.

10. Hemställan

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna

a) att de tvååriga sociala och ekonomiska linjerna i gymnasieskolan skall anordnas utan grenindelning,

b) att timplanerna för dessa linjer skall uppta ett begränsat utrymme för obligatoriskt tillval utformat enligt av mig förordade grunder,

c) att den tvååriga tekniska linjens byggtekniska gren i gymnasieskolan skall anordnas utan grenindelning, samt

d) att läroplanen för gymnasieskolan i förevarande delar får i sina huvuddrag den utformning och det innehåll, som jag förordat,

2. godkänna att den nya läroplanen införs i och med läsåret 1971/72.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

INNEHÅLL

	Sida
1. Inledning	3
2. Nuvarande organisation	4
3. Skolöverstyrelsens undersökningar	5
3.1 Organisationsanalysen	5
3.2 Arbetsmarknadsstyrelsens undersökning av fackskolungdomens arbetsmarknads- och utbildningssituation	9
3.2.1 Social linje	9
3.2.2 Ekonomisk linje	9
3.2.3 Slutsatser	10
3.3 Avnämningarundersökningen	10
3.4 Läroplansanalyser	11
3.4.1 Ekonomisk linje	11
3.4.2 Social linje	12
3.4.3 Teknisk linje	12
4. Förslag till ny organisation	13
4.1 Social linje	13
4.2 Ekonomisk linje	15
4.3 Teknisk linje	16
4.4 Förslag till förändringar i enskilda ämnen	16
5. Förändringar av lärarbehovet	20
6. Utbildnings- och behörighetsfrågor	20
7. Genomförande	21
8. Remissyttranden	21
8.1 Sociala och ekonomiska linjen	21
8.2 Byggteknisk gren	24
9. Departementschefen	25
9.1 Inledning	25
9.2 Linjernas utveckling	26
9.3 Social linje	28
9.4 Ekonomisk linje	30
9.5 Byggteknisk gren	32
9.6 Resursbehov och kostnader	32
9.7 Övergången till de reviderade tim- och kursplanerna	33
10. Hemställan	33